

Titi Robin'le Söyleşi: Durduğum An Yoruluyorum

Sarp Keskiner

Fotoğraf: Louis Vincent

Titi Robin: Akdeniz'in kuzey sahillerinden güney sahillerine

Thierry "Titi" Robin, henüz "world music" (dünya müziği) kavramı icat edilmemişken kendine has bileşimler karmış, ileriki yıllarda müzik endüstrisinin cılkını çıkaracağı "dünya müziği"nin karşısına "müziğin dünyası" fikrini koymuş öncü isimlerden biri. 1980'lerin sonunda, Fransız müziği yeni atılımlar yapmak için çırpınırken, arayış içine düşmüşken, kendi gerçekliğinden damıttığı müziğinde elektrikli bas ile gaydaya, klarnetle buzukiye aynı sahnede alan açmış, bugünlere uzanan bir bakış için yol gösterici olmuş. Peşine düştüğü derdi ve yarattığı cümbüşü ilkin Romanlar ve Ortadoğu halkları anlamış. Robin kendi alanını enginleştirirken, onlar da kendisine sürekli yeni ifade imkânları açmış. 1990'ların başından bugünlere uzanan yolculuğu boyunca Endülüs, Fars, Güney Avrupa, Balkan, Hint ve Kuzey Afrika coğrafyasıyla temasını sürekli güçlendirmiş Robin ile İzmir Akdeniz Akademisi'nin 16-18 Kasım 2017 tarihleri arasında düzenlediği "Uluslararası Devinen Akdeniz Sempozyumu"nun açılışında, Mehdi Nassouli ile vereceği konserin öncesinde konuştuk.

Taziri projesinde Mehdi Nassouli ve Titi Robin

Fotoğraf: Hadrien Bels

Yeni bir şehre geldiğiniz zaman ne hissettiğinizi merak ediyorum. İlk neye bakıyor, neye kulak veriyorsunuz?

Basit gibi görünüyor ama zor bir soru... Haziran 2016'da Yaşar Kemal'e adayarak çıktığımız turne kapsamında İzmir'e geldiğimde şunu hissetmiştim: Birbirinden farklı akan ırmaklar var sanki; aynı anda farklı kollardan bir sürü şey akıyor fakat tümü bir yerde birleşiyor. Şehir, bu akışları bütünleştiren bir karaktere sahip. Çoğu Akdeniz şehri gibi aslında. Ne var ki İzmir'in Akdenizli kimliğinin ne kadar farkında olduğunu ölçemiyorum.

Ben durduğum an yoruluyorum ama rahatlattığı kadar rahatlığı dayatan türden bir yavaşlığı var İzmir'in... Diğer yandan köklü hoşgörü kültürü ve kendi yaşam biçimine sıkı sıkıya bağlılığı, o Akdenizli halinde direnişi beni çok etkiliyor.

Akdeniz kültürünün içinde yetişmiş her birey için olduğu gibi, benim için de "Smyrna", çok şeyi ifade ediyor. Adını duymak bile heyecanlandırıyor. Gerçi biz müzisyenlerin ortak derdidir: Gittiğimiz her şehirde vereceğimiz konserin hazırlık telaşına düşeriz ve şehre çok zaman ayıramayız. Çoğunlukla kaldığımız bölge üzerinden o şehri anlamaya ve anlamlandırmaya çalışırız. İzmir'i daha yakından tanıyorum. "Smyrna" dendiği zaman akla gelen ne varsa tamamının güncel izlerini sürmek, bana mümkün görünüyor.

2015 yazında, Cunda'da düzenlenen "Fabrikada Sanat" başlıklı toplantıda, müziğinizi Akdeniz havzasının dışına taşırdığınızdan bahsetmiş, "müzikal açıdan bakarsak Epir, Hint, Berberi veya Anadolu müziklerini beraberce düşünebiliriz" demiştiniz.

Bu çok tehlikeli bir konu. Her şeyden önce bu önerim tamamen kendi bakışıma, birikimlerime ve bireysel algılamama dayanıyor. Öncelikle bunun altını çizeyim. Zira böyle bir laf edince işin içine etnomüzikoloji, tarih, antropoloji gibi pek çok alan giriyor ki benim böyle bir tezi genelleştirmek gibi bir iddiam veya çabam yok.

İki şeyi birbirinden ayırmak lazım: Benim sanatsal çizgim ve meselenin bilimsel çerçevesi. Kendimi bilimsel çerçevede tezler öne süreceğim bir pozisyonda görmüyorum. Ne var ki bir otodikt olarak, kendimi şanslı görüyorum. Müzikal dilimi ve bileşimimi oldukça erken bir zamanda

buldum. Her ne kadar ilk kayıtlarımı 1980'lerin sonunda yaptıysam da o dönemde kaydettiğim parçalarımın önemli bir kısmını 1970'lerde bestelemiştim. Bu parçaları hâlâ çalıyorum. Zamana yenik düşmediler veya dinleyicim o parçaların bunca zaman öncesine ait olduğunu hiç düşünmedi. Dolayısıyla müziğim, ilk günden bu yana çok geniş bir coğrafyadan beslenerek hayatiyetini kaybetmeden bugünlere ulaşmış görünüyor.

Bugünden bakarak, yolculuğunuz boyunca kurduğunuz formülleri de hesaba katarak, müziğinizin vardığı noktayı nasıl değerlendiriyorsunuz?

Her müzisyen, çıktığı yolculuk boyunca kendini aşan ve aşmaya devam eden bir meseleyle baş etmeye çalışır: İçinde dolandığı müzikal hatlarla kurduğu ilişkiyi anlamak, tanımlamak ve o ilişkiyi nasıl kurduğunun adını koymak. Benim alanımda son otuz, kırk yıldır belirginleşen bir hat var fakat ben o hattı çok daha gerilere gidip bakarak anlamlandırmaya çalışıyorum. Meselenin özünü uzun yıllar boyunca o hattın içinde kaldıktan sonra, ancak bunun dışına çıkıp bakarak anlayabiliyorsunuz. Geleneklere bağlı kalarak müzik yapmak, müzikal gelenekleri buluşturmak, beslediğiniz müzikler arasında sağlıklı bağlamlar kurmak, kolay olmadığı kadar sonu olmayan bir

yolculuk. Bu yolculuk boyunca müzisyen olarak defalarca değişim geçiriyorsunuz. Karşınıza çıkan meselelere bakışınız yol boyunca değişebiliyor veya yaşadığınız tecrübeler çeşitlendikçe yeniden şekillenebiliyor. O yüzden net tanımlar yapmaktan, tezler öne sürmekten ısrarla kaçınıyorum.

Bestelerken, kendi bileşiminizi yaratırken, ürünü doğal bir fıskırmanın sonucunda ortaya çıkartıyorsunuz. Müziğinizin ne kadar canlı olduğu, hayatla doğrudan temasını ne kadar koruyabildiği de bu fıskırmanın devam ediyor olup olmadığıyla bağlantılı. Neyi niye öyle yaptığınızı ancak aradan epeyi zaman geçtikten sonra anlamlandırabiliyorsunuz. İlk başladığımda müziğimi hakkıyla anlayanlar ve ondan doyuya keyif alanlar Romanlarla Ortadoğululardı ama bu kendiliğinden öyle oldu. Neden kendiliğinden öyle olduğunu, bu sahiplenmenin hangi saiklere dayandığını ise zamanla kavradım.

Ben Fransız müziği yaptığımı düşünüyorum ama benim yaşadığım Fransa'nın müziğini yapıyorum. Romanlar, Berberiler yüzyıllardır bu topraklarda vardı. Müziğimi düğünlerinde, vaftizlerinde, kutlamalarında bu insanlarla yan yana terleyerek ortaya çıkardım. Fransızlar çıkıp da bana neden rock veya reggae yapmadığımı sorduğunda, bu sorunun ne kadar yanlış olduğunun farkında değildim. Ben içinde yaşadığım gerçeklerin müziğiyle meşguldüm. Bana bu soruyu soranlar ise içinde yaşadıkları fantezi dünyasının müziğini yapmaya çalışıyorlardı. Dolayısıyla soruyu soranlar küresel medyanın onlara dayattığı müziklerle ilgiliydi; benim müziğimse içinde yaşadığım toplumun ürünüydü. Başlarda, bu soruya cevap bulma meselesini çok ciddiye alıyordum ama kırk yıl sonra, sorunun baştan yanlış olduğuna aymış durumdayım. Başka bir deyişle, artık yanlış sorulara doğru cevapları verebilecek yaştayım.

“Dünya müziği” kavramından huzursuz olmuş biriyim. Zaman, bu kavramın “Doğu”ya ait görülen, oraya indirgenen müzikal kültürlerin özensiz bir biçimde yağmalanmasına çanak tutulması için icat edildiğini gösterdi.

“Dünya Müziği” tanımı, zaten baştan sorumlu; adından belli. Ünlü veya ünsüz, müzik endüstrisinin kendi bileşimlerini yaratmak üzere farklı coğrafyalardan ve kültürlerden yola çıkan her müzisyeni önünde sonunda içine sıkışmaya zorladığı bu kutu hakkında ne düşünüyorsunuz?

Daha en başından itibaren gerek ekonomik gerek toplumsal gerekse kültürel anlamda düzenle kurmaya kalkıştığı ilişkiler açısından, “dünya müziği” kavramından huzursuz olmuş biriyim. Zaten zaman gösterdi ki bu kavram, her şey göz önünde bulundurulduğunda, Batılıların salt “Doğu”ya ait görüp oraya indirgedikleri müzikal kültürlerin özensiz bir biçimde yağmalanmasına çanak tutsun diye icat edildi. “Batı”, sadece gittiği coğrafyaların müzikal geleneklerini, repertuarını ve yerel yeteneklerini eşelemekle kalmadı; elde ettikleri üzerinden, kendi yerinde doğal halinde akan ve bin yılların sonucunda olmuş çok değerli üslupları, gelenekleri ürünselleştirmek üzere alışlageldik biçimlere dönüştürdü. Buna şaşırıyoruz; şaşırarak yersiz olur.

İzmir’e konuk olduğumuz projem, “Taziri”, ortak denizimizin kuzey ve güney sahillerini birbirine bağlayan bir “Akdeniz blues”u. Gnawa müziğini merkeze koymakla beraber çok geniş bir coğrafyadan damıttığımız sayısız unsuru içeriyor. Artık müzikal bileşimlerin formüllerini sorgulama zamanlarının geride kalması gerektiğine inanıyorum. Bu ekleple, biraz da Devinen Akdeniz Sempozyumu’nun başlığına gönderme yaparcasına deniz-kara ilişkisini, hareketi, devinimi sorguluyoruz. Kendime ve köklerime dair sorular bunlar, ayrıca. Müziğimizle ne anlatmaya, neyi söylemeye çalışıyoruz? Artık beni bu ilgilendiriyor. Hareket, diyalog, şiir, hikâye... Mesele bu.

Fransızcadan çeviren: Serhan Ada